

GÜNEY AMERİKA'DAN GELEN KONUK SUMAYMUNU

Memeliler sınıfından olan sumaymunları bugün dünyada tek bir cinsle, *Myocastor* ile temsil ediliyor. Bu sumaymunlarının anavatanı Güney Amerika'nın güneyindeki Patagonya bölgesidir. Sumaymunu (*Myocastor coypus*) yarı-sucul bir yaşama uyum sağlamış, büyük bir kemiricidir. Sıçaninkine benzeyen, silindirik şeklinde ve uca doğru sivrilen bir kuyruğu vardır. Kafası büyüktür. Kürkü, uzun kıllı ve sarımsı kahve renkli ya da parlak kahve renklidir. Ağız çevresi ve çenesi beyaz kıllarla kaplıdır. Ağızda portakal renkli iki kesici diş yer alır. Ağız kapalı olsa bile bu kesici dişler görünür. Ön ayakları beden büyüklüğüyle karşılaştırıldığında çok küçüktür. Ön ayaklarında beş parmağı vardır ama yalnızca dört parmak tırnaklıdır; beşinci parmak kü-

çülmüştür. Tırnaklar kaşınma, kökleri, rizomları kazıp çıkartma, yuva kazma ve beslenme için kullanılır. Arka ayaklarda dördü perdeli ve güçlü tırnaklı, biri de perdesiz beş parmak bulunur. Arka ayaklar ön ayaklara göre daha uzundur.

Sumaymunlarının görüşü güçlü değildir. Tehlikeleri daha çok duyararak

hisseder ve genellikle de havayı koklayarak sınırlar. Sumaymunu karada yürürken bedeninin öne, arkaya göre daha aşağıdadır. Bu da hayvanın kambur görünmesine neden olur. Karada hantal görünmelerine karşın rahatsız edildiklerinde şaşırtıcı bir hızla hareket ederler. Korktuklarında suya girer ve korunmak için su altında yüzerler ya da dalarak bir süre dipte kalırlar.

Sumaymunlarının belli bir üreme dönemi yoktur. Yılın her ayında üreme eğilimindedirler. Üreme kapasiteleri çok yüksektir (her batında 3-5 yavru dünyaya gelir). Değerli kürklerinden yararlanmak için 20. yüzyılın başında orijinal yayılış alanından alınarak çiftliklerde yetiştirilmeye başlanmıştır. Çiftliklerden kaçan sumaymunları doğada istilacı popülasyonlar oluşturmuş-

tur. Çiftliklerden kaçarak (ya da planlı bir şekilde getirilerek) İngiltere, Almanya, Fransa, Rusya (Kafkasya ve Güney Türkistan), Türkiye ve Japonya gibi ülkelere yerleşmiştir. Türkiye’de sumaymunu popülasyonlarına ilk kez Ermenistan ve İran sınırlarındaki Karasu, Aralık ve Arpaçay’da rastlanmıştır. Bu tür, Kafkasya’da ve Suriye-İsrail sınırında da görülmüştür. Sumaymununun varlığı Trakya’da da saptanmıştır.

2007’nin Nisan ile Aralık ayları arasında Iğdır’ın Karakoyunlu ve Aralık ilçeleri içinde kalan Karasu mevkiinde sumaymununa yönelik arazi gözlemleri yapılmış, kamera ve dijital fotoğraf makinesiyle düzenli kayıtlar alınmıştır. Birçok yuva gözlenmiş ve yuvalardaki bireylerin davranışları izlenmiştir. Popülasyonu oluşturan bireylerin sayısı saptanmaya çalışılmış; çiftleşme davranışlarının yanında suda ve karada beslenme davranışları da gözlenmiştir. Gece ve gündüz etkinlikleri belirli aralıklarla izlenmiştir. Böylece sumaymunlarının bu bölgede uzun bir süreden sonra varlığını gösteren ilk bulgular elde edilmiştir.

Ayrıca Iğdır’ın Taşburun beldesine bağlı Bulakbaşı, Yukarı Aktaş, İslamköy, Yazlık ve Karasu köyleri arasında kalan, yaklaşık 135 hektar sazlık alana yayılmış sumaymunu grupları saptanmıştır. Bölgedeki popülasyonun büyüklüğü tam olarak anlaşılamamış olmasına karşın araştırma sırasında grupların 2-9 arasında bireyden oluştuğu belirlenmiştir.

Sumaymunu yuvaları genellikle kolların suya bakan iç kesimlerinde yer alır. Giriş deliğinin neredeyse yarısı suyun içindedir. Dinlenme yuvalarında ortamdaki bitkilerin üst üste yığılmasıyla oluşturulmuş, su düzeyinden yüksekte, sazların içinde ya da hemen kenarında bulunur. Dinlenme yuvaları temizlenme, beslenme ve çiftleşme için kullanılır.

Beslenme platformu ve dinlenmek için kullanılan adacıkta birey, kanal kenarında bir yuva girişi.

Gruplar baskın bir erkek, birçok dişi ve yavrulardan oluşur. Yavrular grup bireylerince ortaklaşa bakılır. Sumaymunları suda ve karada beslenir. Suda bazı yumuşakça ve balıkları, karadaysa bazı bitkilerin toprak üstü bazı bitkilerin de toprakaltı bölümlerini yerler. Ayrıca kültür bitkilerini yedikleri, kanal kenarlarındaki yonca ekili alanlarda beslendikleri de bu araştırmada gözlenmiştir.

Aile grupları birlikte beslenir ve birlikte dinlenir. Yavrular kendi başlarına bir aile kurana kadar grupta kalır. (Resim 5) Değişik yayılış alanlarında davranışlarında bazı farklar ortaya çıkabilir. Bu araştırmada kış uykusuna (hibernasyon) yatmadıkları saptanmıştır.

Literatüre göre gece etkindirler ama araştırma alanında yapılan gözlemlerde gündüz de etkin oldukları saptanmıştır. Bunun yanında uygun olmayan hava koşullarında (yağış, sıcaklık, vs.) yuvada kaldıkları gözlenmiştir. Örneğin, havanın çok sıcak olduğu temmuz ve ağustos aylarında gece, sıcaklığın görece düşük olduğu nisan, mayıs ve haziran aylarındaysa gündüz etkinlik göstermişlerdir. Çok yağmurlu ve sıcak bir ağustos gününde sumaymunlarının hiçbir etkinlik göstermediği ancak yağmurun dinmesi ve hava-

nın serinlemesiyle birlikte yuvalarından çıktığı gözlenmiştir.

Ülkemizdeki biyolojik çeşitlilik için önemli olan sumaymunu, faunamız açısından egzotik bir türdür. Buna karşın, Karasu gibi dar ve sınırlı bir alanda da olsa yayılış göstermiştir. (Resim 6) Ancak doğal yaşam alanlarının yok edilmesi nedeniyle sumaymunlarının birkaç bölgenin dışında yayılışı çok sınırlıdır. Dere, çay, ırmak ve göllerin durgun bölümlerinde yaşayan sumaymunları aşırı tahribat (sazların sürekli kesilmesi) ve kirlilik sonucunda bu alanlardaki sınırlı popülasyonları da zaman içinde ortadan kalkabilir. Ayrıca taşıdığı nitelikli kürkü ve sazlık alanlara zarar vermesi, kaçak olarak avlanmasına yol açmaktadır.

Güney Amerika’dan ülkemize konuk olarak gelip daha sonra burayı seyerek Karasu ve başka birkaç alana daha yerleşen sumaymununa geleneksel konuksevrlüğimizi göstermeli ve yaşadığı alanların koruma altına alınmasını sağlamalıyız.

Ayşegül İliker
Yrd. Doç. Dr. Nahit Pamukoğlu
Kırkkale Üniv. Fen-Edb. Fak. Biyoloji Böl.
ayseguliliker@hotmail.com
pamukoglu2003@yahoo.com

Yavruları ile gezinen bir grup

- Kaynaklar**
Agsa L. 1975. Coypu, Av dergisi 8: 3-4.
Kumerloev, H., 1975a. Die Säugetiere (Mammalia) der Türkei. Veröffentlich. Zool. Staatssammlung. München. 18: 69-158.
Kumerloev H., 1975b. Die Säugetiere (Mammalia) Syriens und des Libanon. Veröffentlich. Zool. Staatssammlung. München. 18: 159-225.
Mursaloğlu B. 1973. New records for Turkish rodents (Mammalia). Commun. Fac. Sci. Univ. Ankara, Ser. C 17: 213-219.
Özkan B. and Kurtonur C. 1994. First record of Myocastor coypus (Molina, 1972) (Rodentia, Mammalia) from the European part of Turkey. Proc. 12th Natl. Biol. Cong. Edirne, Zoology Section, 7: 273-276
Özkan, B. 1999. Invasive coypus, Myocastor coypus (Molina, 1782). In the European Part of Turkey. Israel Journal of Zoo 45:289-291.
Wereschtschagin N.K. 1967: The mammals of the Caucasus: A history of the evolution of fauna. Israel Program for Scientific Translations, Jerusalem.